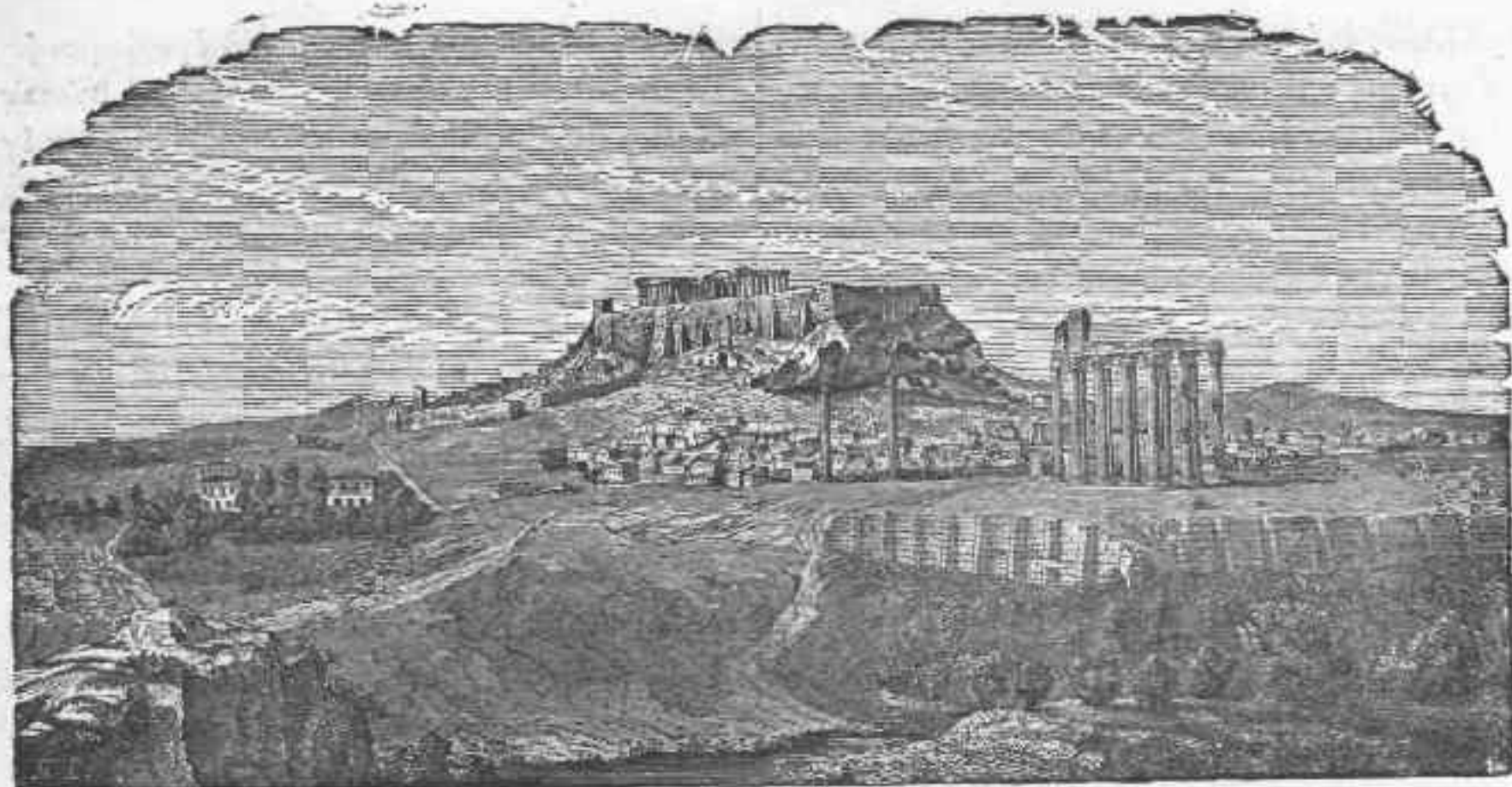

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1862.

ΤΟΜΟΣ ΙΓ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 306.

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΝ Τῇ ΔΥΣΕΙ (*)

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Νεωτέρα κοινωνία.

—ooo—

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Αντίδρασις κατὰ τῶν ἰδεῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶτος.

Κοινῶς λέγουσιν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ ὅτι «ἡμέ-
ρα ἡμέραν διχδέχεται, ἀλλ' ἡ μία δὲν ὁμοιάζει τὴν
ἄλλην.» Τοιοῦτό τι δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν καὶ περὶ
τῶν αἰώνων. Ὁ μὲν ΙΣΤ', ὁ τῆς Διαμαρτυρήσεως, εἶ-
ναι τὰ μάλιστα ἐπαναστατικός· ὁ δὲ τοῦ Λοδοβίκου
ΙΔ' τοιαύτην ἐξ ἐναντίας ἀντιτάσσει ἀντίδρασιν, ὥστε
φαίνεται ὅτι ὁ πολιτικός καὶ θρησκευτικός ἀπολυ-
τισμὸς ἐγγίζει νὰ κατακτήσῃ τὴν Δύσιν· πᾶσαν
ὁμῶς ἀπόπειραν σκοποῦσαν τὸν θρίαμβον τῆς δεσπο-
τικῆς ἐξουσίας παρακολουθοῦσιν ἀκαταμάχητοι ἀ-
ναστατώσεις. Ὁ ΙΖ' αἰὼν δὲν εἶχεν ἐτι λήξει ὅτε οἱ Ἀγ-
γλοι ἀπεδίωξαν τὴν δυναστείαν τῶν Στυάρδων, ἥτις
ᾤθελε νὰ ἐπιβάλῃ τοὺς Ἰησουῖτας καὶ ἡξίου ἀπε-
ριόριστον ἐξουσίαν (1688). Ἐν τῇ Γαλλίᾳ μόλις

Λοδοβίκος ὁ ΙΔ' εἶχεν ἀναπαυθῆ εἰς τὸν Ἅγιον Λιο-
νύσιον (1745), καὶ ὁ ΙΗ' αἰὼν εἶδεν ἐλθόντα εἰς τὴν
ἐξουσίαν διὰ τοῦ ἀντιβασιλέως Φιλίππου τῆς Αὐρη-
λίας, τὸν δευτερότοκον κλάδον τοῦ οἴκου τῶν Βορ-
βόνων, ὅστις τὸ 1789 καὶ τὸ 1830 ἐμελλε νὰ συν-
ταυτίσῃ τὴν τύχην αὐτοῦ μετὰ τῆς τύχης τῶν νεω-
τέρων ἰδεῶν.

Πᾶσα ἡ Ἑσπερία ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἐπιβρόχην τῆς
κινήσεως ταύτης, ἥτις ἦτο ἀνάμικτος καὶ κολῶν καὶ
κακῶν ὥς πᾶσαι αἱ κοινωνικαὶ ἀλλοιώσεις, διότι ὁ
ἄνθρωπος θέτει εἰς πάντα τὰ πράγματα τὴν σφα-
γίδα τῆς ἰδίας ἀτελείας. Κατὰ τὴν Ἰταλίαν, τὴν
Ἰσπανίαν, τὴν Πορτογαλίαν, ἐνὶ λόγῳ τὰς ἡττον
πεπολιτισμένας λατινικὰς χώρας, ἀναφαίνεται τις
ἀνάγκη μεταρρυθμίσεων, μέλλουσα νὰ φθάσῃ εἰς τὴν
ἀποβολὴν τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν, τῶν γενι-
σάρων τούτων τοῦ παπισμοῦ, τῶν ἐποίων τὴν πτώ-
σιν διηγῆθαι εὐφυῶς ὁ κόμης Ἀλέξιος de Saint Pri-
est (1). Ἐν Τυρρηνίᾳ, τῇ πατρίδι ταύτῃ τῶν μεγά-
λων Ἰταλῶν, τοῦ Δάντε, τοῦ Πατριάρχου, τοῦ Μα-
κιαβέλλι, τοῦ Λεονάρδου Βίντσι, τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέ-
λου, τοῦ Γαλιλαίου, ὅπου αἱ ἑλληνικαὶ παραδόσεις
οὐδέποτε ἀπωλέσθησαν, παρ' ὀλίγον ἐπεκράτουν καὶ
αὖθις τὰ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἡ δὲ ἐν Πιστω-

(*) Ἰδε φυλλάδ. 304.

(1) Histoire de la chute des Jésuites au XVIIIe siècle, Pa-
ris 1844.

ρία Σύνοδος ἐφάνη ἐξακολουθοῦσα τὴν ἀνάστασιν τῶν ἀνεξαρτήτων ἀπὸ τοῦ πάπα ἐκκλησιῶν (1), τὴν ὁποίαν ἤρχισεν ὁ Γαλλικανισμός. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν Γερμανίᾳ μετέσχον τῆς κινήσεως ταύτης· μαθητὴς τῆς γαλλικῆς φιλοσοφίας, Φρεδερίκος ὁ Μέγας, ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βερολίνου, καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ « Ἀγίου κράτους », ὁ διάδοχος τῶν Ἀσβούργων, Ἰωσήφ ὁ Β', ἐπεχείρησε κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς θεοκρατίας ἀκάθεκτον πόλεμον, διαρκέσιντα ἐφ' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς. Καὶ κατ' αὐτὰς τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης τὰς ἐσχατίας, κατὰ τὴν Πετρούπολιν, Αἰκατερίνη ἡ Μεγάλη, ἥτις ἐτέρπετο ἀναγινώσκουσα τὸ Λεξικὸν τοῦ Βαύλου, ἠνεωγμένου πολλάκις ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτῆς, δὲν ἐκρυπτε τὰς οἰκίας αὐτῆς σχέσεις μετὰ τοῦ Βολταίρ, τοῦ Διδερὸ καὶ τοῦ Δαλαμπέρ, καὶ ἡ ἀλληλογραφία αὐτῆς μετὰ τοῦ κατοίκου τοῦ Φερνέϋ, ἀποδεικνύει ὅτι τὸ σκυρικὸν αὐτοῦ πνεῦμα τρομερῶς ἔτυχεν ἀντιπάλου, τῆς γυναικὸς λέγω ἐκείνης ἥτις βαρεῖα κατέφερε πληγὰς εἰς τε τὸν καθολικισμὸν καὶ τῶν σουλτάνων τὸ κράτος.

Πάντες γινώσκομεν τὴν ἀξιόλογον μετοχὴν « τοῦ κινητοῦ καὶ μεταδλητοῦ στοιχείου », ὡς περιέργως ἀποκαλεῖ αὐτὸ ὁ K. Michelet (2), εἰς τὴν μεταμόρφωσιν ταύτην, ἐξ ἧς ἐμελλε νὰ προκύψῃ ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις. Ἀρκεῖ νὰ σημειώσωμεν τὸ ὄνομα τῆς K. de Châtelet, τὸ τῆς K. Geoffrin, du Delfant, Doublet, de Graffigny, du Boccage, de Tencin, de Condorcet, Roland, de l'Espinassee καὶ ἄλλων. Ἀλλὰ καὶ ἄλλαι γυναῖκες ἐκτὸς τῆς Γαλλίας οὐδὲν ἤττον ἄξιον ἰσῆς φήμης, συνετέλεσαν εἰς τοῦτο διὰ τῆς ἰδίας ἐπιβροῆς, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα ἐπεθόμουν νὰ καταδείξω. Αἱ θεωρίαι τοῦ I. I. Ρουσσώ θέλουσι φανῇ ἤττον ἰδιόρρυθμοι εἰς τοὺς μελετήσαντας, ὡς ἐγὼ, τὰς ἰδέας τῆς ἐκ Γενεύης K. Huber· τὸ δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως πολίτευμα τοῦ Γενευαίου Νέκερ, δὲν προξενεῖ βεβαίως ἀπορίαν εἰς τοὺς γινώσκοντας, ὅτι ἡ ὠραία καὶ σοφὴ αὐτοῦ σύζυγος εἶχε σπουδάσει κατὰ βάθος τὰ συγγράμματα καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν φιλοσόφων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος· τὸν βίον καὶ τὰς δοξασίας τοῦ ἐνδόξου ρήτορος τῆς παλινρθώσεως ἐννοοῦμεν κάλλιον, ἐπεξερχόμενοι τὴν ἀνταπόκρισιν τοῦ Benjamin Constant μετὰ τῆς K. de Charrière.

Τὴν προσοχὴν τῶν συγγραφέων οἵτινες ἡσχολήθησαν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ περὶ τὴν διανοητικὴν ἐνέργειαν τῆς δυτικῆς Ἑλβετίας, εἰλκυσεν ἰδίως λαμπρᾶς φήμης γυνή. Ἀλλὰ πρὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ K. Νέκερ, ἄλλαι γυναῖκες εἶχον ἐπιχειρήσει ἀντίδρασιν κατὰ τῶν μυστικῶν δοξασιῶν, τὰς ὁποίας ἡ K. Guyon εἶχε κη-

ρύξει τὴν 12' ἑκατονταετηρίδα. Ἐὰν ἐγκύψωμεν βαθύτερον εἰς τὴν μελέτην τοῦ αἵωνος τοῦ Βολταίρ, θέλομεν βεβαίως ἀποδώσει δικαιοσύνην εἰς τὴν ἐγκριτον γυναῖκα ἥτις πρὸ τῆς K. Στάελ διήγειρε τὸν θαυμασμὸν τοῦ Benjamin Constant. Τὸ κατ' ἐμὲ, ἔχω κατὰ πάντα τὴν αὐτὴν γνώμην τοῦ K. Gaulleue, καθηγητοῦ ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῆς Γενεύης. « Ἡ ἐπιβροή, λέγει, τῆς K. de Charrière ὑπῆρξε μεγίστη κατὰ τὴν γαλλικὴν Ἑλβετίαν, διότι ἐγένετο ἀληθὲς κέντρον μεταρρυθμίσεως. »

ΚΕΦΑΛ. ΠΕΜΠΤΟΝ.

Ἡ K. de Charrière ἐν Κολομβίᾳ.

Ἡ Κολομβία εἶναι ἀναντιρρόητως ἐν τῶν ὠραιότατων χωρίων τοῦ Neuchâtel· πολλαχοῦ ἡ φύσις γαλᾷ, καὶ τερψίθυμοι εἶναι αἱ σκιαὶ τῶν δενδροστοιχιῶν, αἵτινες ἐκτείνονται πρὸς τὴν λίμνην, σκιαὶ πολύτιμοι πρὸς τὸν διαβαίνοντα παρὰ τοὺς ἡλιοκαύστους τοίχους τοὺς διαχωρίζοντας τὰς ἐν Neuchâtel ἀμπέλους· ἀλλ' ὁ περιηγητὴς παραδιδέπων καὶ λιμῶνας καὶ κήπους ἢ καὶ αὐτὸ τὸ παλάτιον τῆς Κολομβίας, τὸ τόπον στρατῶνος ἐπέχον σήμερον, προτιμᾷ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ σεμνὸν οἶκημα ἐκείνης, ἥτις μετὰ τοσαύτης εὐφύας συνέγραψε τὰς Neuchâtelaises ἐπιστολάς καὶ τὴν Καλλιστώ (1).

Αἱ γυναῖκες τῆς γαλλικῆς Ἑλβετίας μετέσχον δραστηρίως καὶ μάλιστα ἐν Λαυσάννῃ, τῆς διανοητικῆς ἐνεργείας τοῦ 18' αἵωνος. Ἡ μυθιστορία τῆς Καρολίνης de Lichtenfield (2) κατέστησε δημοτικὸν τὸ ὄνομα τῆς βαρονίδος Montolieu (Isabelle de Polier de Bontemps). Συνεργάτας ἔχουσα τὸν K. Crouzaz, υἱὸν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου αὐτῆς, τὴν ἀδελφὴν de Bontemps, καὶ τὴν νύμφην αὐτῆς K. Crouzaz-Meyn, ἐξέδοτο ἑκατὸν πέντε τοῦλάχιστον τόμους. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ σχολὴ αὕτη μᾶλλον μιμᾶται ἢ ἐπινόει. Ταυτὰ λέγω καὶ διὰ τὴν K. Ροζαλίαν Constant, τὴν συγγράψασαν τὴν *Pesimär*, καὶ διὰ τὰς K. D' Arlay καὶ de Montrond. Ἡ καλογραῖα de Polier (3) ἐνῶ μετέφραζε γερμανικὰς μυθιστορίας, ἐξέδιδε κατὰ μῆνα καὶ περίεργον περιοδικὸν σύγγραμμα, *Εφημερίς Λαυσάννης* ἐπεγχερόμενον (4).

Ἐν Neuchâtel ἡ καλλιέργεια τῶν γραμμάτων ἐφαίνετο ἀυξάνουσα κατ' ἐξάίρεσιν εἰς τοὺς ἄνδρας, ὅτε ἐφάνη πόνημα ἄξιον ἀληθῶς νὰ ἐλκύσῃ τὴν κοι-

(1) Αἱ ἐκ Λαυσάννης ἐπιστολαὶ φέρουσι πολλάκις τὸ ὄνομα τῆς ἡρωίδος.

(2) 1981.

(3) Ἄλλη τις καλογραῖα, ἡ K. de Pont Vullyamoz, συνέγραψε τὰς Nouvelles helvétiques.

(4) Ἡ K. Hermine Chavannes, ἡ εὐγενὴς ἱστοριογράφος τοῦ Lavater, τοῦ Haller καὶ τοῦ Pestalozzi, εἶναι ὡσαύτως ἐκ Vaud.

(1) "Ora L. de Potter, vie de Scipion de Ricci, 3 εκδ. Bruxelles 1859.

(2) Hist. de France, T. III.

νήν προσοχήν καὶ ἀνώτερον πάντων τῶν συγγραμμάτων, ὅσα προήγαγεν ἐν ἀφθονίᾳ ἡ πρωτεύουσα τοῦ Pays de Vaud. Ἐννοῶ δὲ τὰς ἐκ Λαυσάννης ἐπιστολάς, δημοσιευθείσας δύο ἔτη μετὰ τὴν Καρολίναν de Lichtenfield· ἡ συγγραφέα τὰς ἐπιστολάς ἦτο νέη καὶ ὥραία κυρία ξένης καταγωγῆς, ὑπανδρευθεῖσα καὶ κατοικοῦσα ἐν Κολομβίᾳ, μίαν λεύγαν ἀπεχούση τοῦ Neuchâtel.

Ἡ Κ. Ισαβέλλα van Tuyll van Seeroosken van Zuylen, ἦτο θυγάτηρ εὐγενῶν βαρόνων καυχωμένων ἐπὶ ὀνόματι πολυπλόκῳ τε ἅμα καὶ δυσηγεῖ· εἶχε δὲ κατατρίψει τὴν νεανικὴν αὐτῆς ἡλικίαν μεταξὺ τῆς ἀνωτάτης ὀλλανδικῆς κοινωνίας, καὶ ἀνεγίνωσκε περιπαθῶς τοὺς συγγραφεῖς τῆς Γαλλίας· ἅπαντα ἡ μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς ἀλληλογραφία ἐγένετο γαλλιστί. Περιέγραψε τὴν κοινωνίαν τῆς ἰδίας πατρίδος μετὰ κωμικοῦ οἷστρου. «Χθές, ἔλεγεν, ἐγελάσαμεν διὰ τὰς ἀστείότητας νέου τινὸς ἐξ Ἀμστελδάμου.» Ἄλλοτε πάλιν περιγράφει εὐφυνῶς Νεερλανδὸν τινὰ εὐγενῆ τῆς III' ἐκχοντακτηρίδος. «Ὁ Κ. Κασεμβρόνδ, λέγει, . . . ἐφιλοφρόνησεν ἡμᾶς παρειαγαγὼν εἰς τὴν συναναστροφὴν τὸν βαρόνον Van X. . . κύριον ποταπώτατον ἅμα δὲ καὶ πανευγενέστατον· ἡ δμιλία, τὸ ἐνδυμα καὶ οἱ τρόποι αὐτοῦ, πάντα ἦσαν κωμικά. Ἡρώτησα· τί ἐστὶ γέννησις; — Καὶ κατὰ τὰς ἀποκρίσεις αὐτοῦ ἔμαθον ὅτι ἦτο τὸ δικαίωμα τοῦ κυνηγεῖν.» Μετὰ τινὰ χρόνον ἐπεσκέφθη τὴν Ἀγγλίαν, ἧς τινος ἐγίνωσκεν ἄριστα τὴν φιλολογίαν. «Παράδοξος τόπος, ἔλεγεν, ἔχει κάλλος καὶ ἔχει χάριν, ὥραία ἀναστήματα τῶν ὁποίων οὔτε αὐταὶ αἰ προσρήσεις εἶναι ὅπως οὖν εὐχάριστοι . . . πολλὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ ὀλίγην φιλοκαλίαν.»

Ἐπανελθοῦσα ἐκ τῆς περιηγήσεως ταύτης συνῆλθεν εἰς γάμον μετὰ τοῦ Κ. de Charrière, εὐγενοῦς τοῦ Pays de Vaud, καὶ κατώκησεν ἐν Κολομβίᾳ ὅπου ὁ σύζυγος αὐτῆς εἶχε κτῆμα. Οὔτε εἰς αὐτὴν καθὼς οὔτε εἰς τὸν I. I. Ρουσσώ ἡ κοινωνία τοῦ Neuchâtel ἐφάνη πλέον εὐφυνῆς καὶ πλέον εἰλικρινῆς. «Ποῦ νὰ εὕρω, ἔγραφε πρὸς τινὰ φίλον, ἐνθουσιασμόν, πεποίθησιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει τινὰ ἀξίαν; ἡ φαντασία ἀποξηραίνεται βλέπουσα τὰ γινόμενα, ἢ νομίζει τις ἑαυτὸν παραφρονοῦντα ὁσάκις συγκινηθῇ ἀναπολῶν πῶς ἔπρεπε νὰ ἐγίνοντο. Ὁ χρόνος τῆς ἀθωότητος τῆς καρδίας παρετάθη ὑπὲρ τὸ δέον ἐν ἐμοί· ἀλλὰ θὰ διαρκέσῃ διὰ παντὸς καὶ πεζῆς οὔσης τῆς θέσεώς μου; Ἐπὶ φιλολογίᾳ, πλὴν τοῦ Κ. Peyrou (1), ὅστις ὑπαγορεύει καθ' ἑκάστην σχεδὸν εἰς τὸν ὑπρέτην αὐτοῦ ἐπιστολάς πρὸς ἐμὲ, καὶ πρὸς ὃν καθ' ἑκάστην γράφω, οὐδένα εὕρισκω συγκατανεύοντα νὰ ἐπιστήσῃ μετ' ἐμοῦ τὴν προσοχήν ἐπὶ

τέταρτον τῆς ὥρας εἰς ὃ, τι μὲ ἐνδιαφέρει καιρίως. Ὅταν πρόκειται περὶ συγγράμματος οἷον l'Esprit des lois, πάντες χασμώνται· τὰ χαρτοπαίγνια, αἱ εἰδήσεις τῆς Γαλλίας ἐλκύουσι τὴν προσοχήν . . . Ἀκολουσοὶ πάντοτε κάλλιστα τὴν γαλλικὴν ἐνταῦθα.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

*Εργα τῆς Κ. de Charrière.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κοινωνία μεταξὺ τῆς ὁποίας ἐμελλε νὰ ζήσῃ ἡ ἐκπονήσασα τὰς Lettres neuchâtelaises, μεταρρυθμίζουσα μάλιστα μέχρι τινὸς αὐτήν. Ἀλλ' ἡ μεταρρυθμῖσις αὕτη ἐγένετο μετὰ τινος δυσκολίας. Μικρὰ ὑπῆρξεν ἡ κατακραυγὴ κατὰ τῶν Lettres écrites de Lausanne· αἱ Lettres neuchâtelaises ὅμως διήγειρον θύελλαν, ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας ὁ Βολταίρ, ὅστις εἶδε τοιαύτας πολλάκις, ὠνόμαζεν εὐφυνῶς «θύελλας ἐντὸς ποτηρίου ὕδατος.» Αἱ Lettres écrites de Colombier καὶ ἡ Lettre écrite de la Cheneau de Bourg, κατάπτυστοι λίβελλοι τῶν ὁποίων οἱ συντάκται ὑπελάμβανον ἔαυτοὺς εὐφυνῆς, διότι ἦσαν βαναυσολόγοι, πληροφοροῦσιν ὁπόσον ἔλκεσιν ὑπῆρξεν ἡ φιλολογία τοῦ Neuchâtel ἐπὶ τῆς πρωσικῆς κυριαρχίας. Τοιαύτη δὲ καὶ τοσαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀμάθεια, ὥστε κατέκριναν ἀνηλεῶς τὸ ὕφος τῶν βιβλίων, «τῶν γραφέντων ἐν καθαρωτάτῃ γαλλικῇ γλώσσῃ, τῇ γλώσσῃ τῶν Βερσαλλίων» (1).

Ἀλλὰ τοιαῦται κατακρίσεις δὲν ἀπεθάρρυνον τὴν Κ. de Charrière. Ὁ Mari sentimental καὶ αἱ μετ' αὐτὸν δημοσιευθεῖσαι Lettres de Mistriss Henley δὲν ἔτυχον εὐμενεστέρως ὑποδοχῆς· ἡ τὰ πρῶτα αὐτῆς συγγράμματα, ἐν ᾗ κριτικὴ ἐδύνατο νὰ ἐνασχοληθῇ σπουδαιότερον εἰς ταῦτα, διότι ἡ Κ. de Charrière ἐπελαμβάνετο καὶ τῶν δυσκολωτάτων ζητημάτων. Ὁ Bompré, ἐνῶ διηγεῖτο πρὸς τὸν φίλον Saint-Thomin τὰ περὶ τὸν γάμον αὐτοῦ δυστυχήματα, ὠμίλει καὶ περὶ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ λαοῦ καὶ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν χωρικῶν. Ὁμιλῶν δὲ μετὰ τῆς αὐτῆς παρόρησίας καὶ περὶ τῶν ἐλλείψεων τῆς νομοθεσίας καὶ τῆς κυβερνήσεως τῆς Βέρνης, συνεζήτει τὰ σπουδαιότατα προβλήματα τῆς πτωχείας, τοῦ πλούτου, τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἐκ τοῦ γάμου εὐδαιμονίας. «Ἡ ἀνυπόκριτος καὶ τολμηρὰ φύσις τῆς Κ. de Charrière, λέγει τις ἱστορικὸς ἐκ Vaud, ἔχαιρε παίζουσα πρὸς τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας ἡ δειλήμων καὶ κίβδηλος κοινωνία τοῦ καιροῦ ἐκείνου οὔτε νὰ ἀναπολήσῃ ἐτόλμα (2).

Ἀλλ' οἱ Neuchâtelais τοῦ III' αἰῶνος δὲν ἦσαν ἱκανοὶ ν' ἀντιπραταχθῶσι πρὸς τὴν γυναικα τού-

(1) Sainte-Beuve, Revue des Deux mondes.

(2) Eschêbe Gaudieur, études sur l'hist. litt. de la Suisse française.

(1) Φίλου τοῦ Ρουσσώ.

την. Κυρία τις Caillat, τὸ γένος Chapeaurouge, ὑποθέσκει ὅτι ἐν τῷ *Mari sentimental* ἐξετίθετο ἡ ἰδέα αὐτῆς ἱστορίας, ἐδημοσίευσε διατριβήν, σκοπὸν ἔχουσαν νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὴν κατὰ τῶν ὑποτιθεμένων συκοφαντιῶν τῆς K. de Charrière. Ἡ φιλολογία ἀφίλει πρὸς τὴν K. Caillat τὴν «*Lettre à M. Mousson, pasteur de saint Livre, près d'Aubonne ou Supplément nécessaire au Mari sentimental.*» Ἡ K. de Charrière ἀπεκρίθη μετὰ πολλῆς πικρίας· «Δὲν ὑπέθετον, εἶπεν, ὅτι εὐρίσκονται τόσον ποταποὶ νέες, — ποταποὶ ἄμα δὲ καὶ πονηροὶ, — ἀγαπῶντες νὰ παρερμηνεύσιν αἰτίποτε βλέποντες τὸ κακὸν, καὶ ἄλλην εὐχαρίστησιν, ἄλλην ὠφέλειαν μὴ εὐρίσκοντες εἰς τὴν ἀνάγνωσιν» κτλ.

Ἀλλ' ἡ ἀπάντησις αὕτη δὲν εὐχαρίστησε τὴν K. Caillat· διὸ ἀπέτεινε νέους λόγους πρὸς τὴν K. de Charrière. «*Mé chere amie, εἶπεν, ἐπίσημον ἱκανοποίησιν, ἢ μᾶλλον χρεωστεῖς αὐτὴν εἰς σὲ αὐτὴν.*»

Αἱ λεπτομέρειαι αὗται δὲν στεροῦνται σημασίας· δεικνύουσι ποία ἦτο τὴν III' ἑκατονταετηρίδα ἡ κατάστασις τῶν λογίων εἰς τὴν γαλλικὴν Ἑλβετίαν. Οὐ μόνον ὑπέκειντο εἰς τὴν κτηνώδη λογοκρισίαν τῶν ἀριστοκρατορικῶν κυβερνήσεων (1), ἀλλὰ καὶ τὴν ὀλίγην ἐλευθερίαν τὴν ὁποίαν ἄφινεν αὐτοῖς ὁ νόμος ἀφ' ἑαυτοῦ αἱ μωροὶ φωνασκαὶ καὶ συζητήσεις· ἀλλ' ἡ K. de Charrière, καταφρονέουσα τὰ ἐμπόδια ταῦτα, συνετέλεσε δραστηρίως εἰς τὴν διανοητικὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν εἶχε καταστήσει δευτέραν αὐτῆς πατρίδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

Οἱ φίλοι τῆς K. de Charrière.—

Ἰσαβέλλα de Gélieu.

Ἀλλὰ μὴ νομίσωμεν ὅτι ἡ συγγράψασα τὰς *Lettres neuchâtelaises* εἶχε μόνον ἀκαθέκτους ἀντιπάλους· ἐξ ἐναντίας ἀπέκτισσε καὶ ὀπαδοὺς, συμβουληθέντας αὐτὴν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου αὐτῆς. Ἐκ τῶν ὀπαδῶν τούτων πρῶτον πρέπει νὰ ἀναφέρω τὴν K. Ἰσαβέλλαν de Gélieu (2) πρὸς ἣν ἐκείνη ἐστειλεν ὠραίους στίχους, εἰς οὓς ἀπήντησεν αὕτη δι' ἄλλων οὐδὲν ἥττον ὠραίων (3).

(1) Ἡ ὑπερβάλλουσα αὐστηρότης τῆς λογοκρισίας ταύτης ἐλησμονήθη. Ὁ Müller αὐτός, ὥπως δημοσίευσεν τὴν περὶ τῆς Ὁμοσπονδίας ἱστορίαν αὐτοῦ, ἔβητο Boston ἀντὶ Bernes!

(2) Ἦτο τότε ἄγαμος· ὑπανδρευθεῖσα δὲ ὠνομάσθη Κυρία Morel.

(3) Τὸ κάλλος τῶν στίχων τούτων μὴ δυνάμενοι νὰ ἐρμηνεύσωμεν διὰ πεζῆς μεταφράσεως, προετιμήσαμεν νὰ παραλείψωμεν αὐτούς. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ K. de Charrière μετὰ τῆς K. de Gélieu μετέφρασαν τὸ σύγγραμμα τῆς miss Inchbald, τὸ ἐπιγράφμενον *La nature et l'art*. Πλὴν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ.

Ἡ K. de Charrière καὶ ὁ Beniamin Kωνστάν.

Ἡ ἐπιρροή τῆς K. de Charrière δὲν περιορίσθη εἰς τὸν κύκλον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔζη. «Ἰπῆρξεν ἡ πρώτη ἀνάδοχος τοῦ Beniamin Kωνστάν» (1) καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ γενναίου αὐτοῦ νέου ἐνέργεια ὑπῆρξεν «ἀληθὴς καὶ σπουδαία» (2). Αὐτὸς ὁ Beniamin Kωνστάν δεικνύει τοῦτο ἐν τινι παραγράφῳ τοῦ *Αἰδίου*, ὅπου ἐπίτηδες περιγράφει περιστατικὰ τινα.

«Δὲν ἐγινόμην εὐκόλως φιλόφρων πρὸς ἐμὲ αὐτόν. . . . Καὶ τὴν ἀδιαφορίαν ταύτην ἐνίσχυεν ἔτι μᾶλλον ἡ ἰδέα τοῦ θανάτου, ἥτις νεωτάτου ἔτι ὄντος κατένυξέ μου τὴν καρδίαν, καὶ τὴν ὁποίαν ἀπορῶ πῶς τόσον ἐπιπολαίως ἀναπολοῦσιν οἱ ἄνθρωποι. Δεκαεπταετὴς ὢν εἶχον ἰδεῖ ἀποθνήσκουσαν γυναῖκα προσβύτιδα, τῆς ὁποίας ἡ θαυμασία καὶ ἐξαιτίας (3) ἀγγίνοια εἶχεν ἀρχίσαι νὰ ἀναπτύσῃ τὸν νοῦν μου· ἡ γυνὴ αὕτη, ὡς πολλαὶ ἄλλαι, ἐπεδόθη τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ τοῦ κόσμου, τὸν ὁποῖον ἠγνόει, τὴν συναισθήσιν ἔχουσα μεγάλης ψυχικῆς ἰσχύος καὶ δυνάμεως τῇ ὅκτι ἰσχυροτάτων. Ὡς καὶ ἄλλαι μὴ θέλουσα νὰ ὑποκύβῃ εἰς κοινωνικά τινα καθήκοντα ἐπίπλαστα μὲν ἀλλ' ἀναγκαῖα, εἶδε τὰς ἐλπίδας ψευθεύσας, ὡς καὶ τὴν νεότητά αὐτῆς παρελθοῦσαν ἀνευφροσύνης, ἀλλὰ καὶ τὴν προσδυτικὴν ἡλικίαν μὴ ἰσχύσασαν νὰ θαμάσῃ αὐτήν. Ἐξ ἡ δυσπρεστημένη καὶ μεμονωμένη εἰς τινὰ ἑπαυλιν, μόνην παραμυθίαν ἔχουσα τὸν νοῦν αὐτῆς καὶ δι' αὐτοῦ τὰ πάντα ἀναλύουσα. Ἐπὶ ἐν περίπτῳ ἔτος, συνδιαλεγόμενοι ἀδικήτως, διηρευνήσαμεν τὸν βίον καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ὀφείας, τὸν δὲ θάνατον ἐθεωρήσαμεν πάντοτε ὡς τὸ τέρμα παντὸς πράγματος» (4).

Καὶ οὐσιωδῶς μὲν ταῦτα εἶναι ἀκριβῆ, ὡς εἰκάζομεν ἐκ τῶν μετὰ θάνατον ὑπομνημάτων τοῦ Σισμόνδη, ἀλλ' ἔχουσι τινὰς ἀποσιωπήσεις καὶ διαβρύθμισεis, τὰς ὁποίας ἀναπληροῦμεν διὰ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ B. Kωνστάν καὶ τῆς K. de Charrière (5). «Ἡ ἀλληλογραφία αὕτη, λέγει ἐλλόγως ὁ K. Gaullieur, εἶναι ὥστις ἀνταπόδειξις τοῦ πρώτου μέρους τῶν *Ἐξομολογήσεων* τοῦ I. I. Ρουσσώ.

τούτου ἡ K. de Gélieu ἐμνήθη τὰς ποιήσεις τοῦ Schiller καὶ μετέφρασε τὴν Gertrudes de Wart τοῦ Appenzeller. Δεκαεπταετὴς ἔτι οὐσιν ἐπέδιδεν εἰς τὴν ποίησιν· ἔγραψε στίχους περὶ τοῦ ἐν Norange καταβράκτου, πλήρεις μελαγχολίας καὶ αἰσθημάτων φυσικῶν.

(1) Sainte-Beuve.

(2) Ὁ αὐτ. *Revue des Deux Mondes*, 45 Ἀπρ. 1844.

(3) Ὁ B. Kωνστάν λέγει ὅρα ἐνταῦθα τὴν ἀλήθειαν· ἀμφιβάλλομεν. Συγγενὴς τις αὐτοῦ ἔγραψε πρὸς τὴν Κυρίαν de Charrière· «Εἶσθε πολλὰ ἀγαθὰ, πολλὰ ἀφελῆς.»

(4) B. Kωνστάν. *Ἀἰδίου*.

(5) *Revue des Deux Mondes*, 45 Ἀπρ. 1844.

Εἶναι τὸ αὐτὸ ἔδαφος καὶ τὸ αὐτὸ θέατρον, αἱ αὐταὶ πλάναι καὶ αἱ αὐταὶ ἀνησυχίαι.»

Ὁ Β. Κωνσταντίν, πολίτης Λαυσανός, ἦτο υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Σαρμουήλ Κωνσταντίν, ὅστις εἶχεν ὑπηρετήσει ἐν Ὀλλανδίᾳ, καὶ τὸν ὁποῖον ἡ K. de Charrière εἶχε γνωρίσει ἐκεῖ ὁμοῦ μετὰ τὸν θεῖον αὐτοῦ, τὸν συνταγματάρχην Κωνσταντίν d' Hermenches. Ἐχάρη ἀνευροῦσα εἰς Pays de Vaud τοὺς δύο τούτους διακεκριμένους ἀξιωματικούς, καὶ τοσοῦτον συνωκείωθησαν, ὥστε ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν στρατηγὸν τὴν δημοσίευσιν τοῦ *Mari sentimental* (1). Ὁ νέος Βενιαμὴν εἶδε κατὰ πρόωτον τὴν K. de Charrière ἐν Παρισίοις· ὅτε δὲ μετέβηκεν εἰς Βρουνσουῖκον, ὅπου ἀνελάβη τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ὡς θαλαμηπόλος τῆς δουκίσσης, κατέλυσεν εἰς Κολομβίαν· ἐφθάσε δὲ ἐκεῖ «περὶ τὴν 8 ὥραν τῆς νυκτός, τὴν 3 Ὀκτωβρίου 1787.» Ὁ μέλλων ῥήτωρ τῆς γαλλικῆς βουλῆς ἔμεινε δύο μῆνας ἐκεῖ, καὶ τοὺς δύο τούτους μῆνας διήνυσεν ἀδικήτως συνδιαλεγόμενος περὶ τῶν ἐξοχωτάτων ζητημάτων τῆς πολιτικῆς, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς θρησκείας. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤρκοῦντο εἰς μόνας τὰς συνδιαλέξεις, ἀνταπεκρίνοντο ἀπὸ πρῶτης καὶ δι' ἐπιστολῶν. Ἀλλὰ καὶ τῆς σατύρας ἐγένετο χρῆσις, «καὶ οὕτε αὐτῇ τῇ Βέρνης ἢ Ἄρκτος (2) ἀπέφυγε τὰ βέλη αὐτῆς. Δυστυχῶς ὁμοῦ ἡ εἰρωνεία τοῦ Β. Κωνσταντίν ἐπὶ τοσοῦτον ἐξετρίπετο, ὥστε ἀφοῦ διεκωμώδει καὶ ἀνθρώπους καὶ θεσμούς, δικαίως πολλάκις (3) ἠτέθει καὶ πρὸς τὰς ἀρχάς. «Ταλαίπωρα ὀντίδικα! ἔγραφε, τί ἐστὶν εὐτυχία ἢ ἀξιοπρέπεια; ὅσον ζῶ τόσον πλέον παύωμαι ὅτι πάντα εἶναι ἀνάξια λόγου. Πρέπει νὰ ἡξεύρη τις νὰ πάσχη καὶ νὰ γελάῃ, ἔστω καὶ διὰ τοῦ ἄκρου τῶν χειλέων. Ἀλλὰ δὲν ἐπιθυμῶ οὕτε λέγω διὰ τοῦ ἄκρου τῶν χειλέων νὰ εὐρεθῶ καὶ πάλιν εἰς Κολομβίαν τὴν 2 Ἰανουαρίου.»

Καὶ ὁμοῦ ἀνάγκη ἦτο «νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς γλυκειᾶς ἐκείνης φωλαῆς τῆς Κολομβίας κατ' αὐτὴν τὴν κοιλίαν τοῦ χειμῶνος.» Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἀδόλφου καὶ τοι εὐμετάβολος, συνησθάνθη ὁμοῦ τὸν χωρισμόν. «Μόλις ἔχω καιρὸν, ἔγραψεν ἐκ Βάλης, νὰ χραῖξω ὀλίγας λέξεις, διότι δὲν διάγω ἐνταῦθα ὅπως ἠλπίζον. Αἱ ὁδοὶ εἶναι ἐλκεῖναι, ὁ ἀνεμὸς ψυχρὸς, καὶ ἐγὼ περίλυπος, πλέον περίλυπος σήμερον ἢ χθές, ὡς ἤμην πλέον χθές ἢ προχθές, καὶ ὡς θὰ εἶμαι πλέον αὔριον ἢ σήμερον. Εἶναι δύσκολον καὶ δεινὸν νὰ χωρισθῶ μίαν ἡμέραν ἀπὸ σοῦ, ἐκαστὴ δὲ ἡμέρα αὐξάνει τὰς θλίψεις τῶν παρελθουσῶν... Χρῆστω πολλά εἰς σέ... Τὴν ζῶν ταύ-

την, ἥτις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι τεταλαιπωρημένη, κατέστησας γλυκεῖαν, καὶ μετὰ παρεμύθησας ἐπὶ δύο μῆνας διὰ τὸ δυστόχημα ὅτι... Ἐνόςω ζήσης, ἐνόςω ζήσω, θὰ εἶπω πάντοτε εἰς οἰκνδήποτε θέσιν καὶ ἀν εὐρεθῶ· Ὑπάρχει Κολομβία ἐν τῷ κόσμῳ... Πρὶν ἢ σὲ γνωρίσω ἔλεγον· Ἐάν με λυπήσωσι πολὺ, θὰ αὐτοκτονηθῶ. Σήμερον ὁμοῦ λέγω· ἐάν με καταθλίψωσι πολὺ, ἔχω ἄσυλον εἰς Κολομβίαν.»

Ἐκ δὲ Ραστάδτ γράφει ταῦτα· «Ὑπάγω εἰς ἀναζήτησιν κυρίου, ἐχθρῶν, φθονερῶν καὶ, τὸ χειρότερον, ὀχληρῶν, διακοσίας πεντήκοντα λεύγας μακρὰν τῆς πατρίδος μου· καὶ τί λέγω μακρὰν τῆς πατρίδος μου; μακρὰν σοῦ! μακρὰν σοῦ, παρὰ τῇ ὁποίᾳ διέτριψα δύο μῆνας τόσον εἰρηνικούς καὶ τόσον εὐτυχεῖς, εἰ καὶ δύο ἢ τρία μικρὰ νέφη συνεπυκνοῦντο καὶ διελύοντο καθ' ἑκάστην. Παρὰ σοὶ εὖρον καὶ ἀνάπαυσιν καὶ ὑγίαν καὶ εὐδαιμονίαν. Καὶ ἡ μὲν ἀνάπαυσις καὶ ἡ εὐδαιμονία ἐξέλιπον· μένει δὲ... ἡ ὑγία. Ἐξ ὅλων ὁμοῦ τῶν δώρων σου ταύτην τιμῶ ὀλιγώτερον· διότι τί ἐστὶν ὑγία τὴν ἀηδίαν ἔχουσα σύντροφον; δίδω εὐχαρίστως δέκα ἔτη ὑγείας ἐν Βρουσουίῳ ἀντὶ ἐνὸς ἔτους ἀσθενείας ἐν Κολομβίᾳ... Ἀναγινώσκω πάντοτε τὴν μυθιστορίαν μου· ὑπάρχει ἐν αὐτῇ Ἰβρίκη τις, ἐλκύουσα τὴν συμπάθειαν ὅσον καὶ ἡ Καλλιστό· ἐννοεῖς ἄρα ὅτι σπουδαῖον τὸ πρόσωπον... Ἀν ἀπαιτῶ νὰ ἔχῃς τὸν νοῦν εἰς ἐμέ· ἔχω μόνον ἀνάγκην νὰ μὴ με λησμονῇς διακοσίας λεύγας μακρὰν σου ὄντα. Ὑγίαινε, ἰσάγγελε Βαρβέτη (αὕτη εἶναι ἡ πρεσβύτις τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ἐν τῷ Ἀδόλφῳ!) Ὑγίαινε σὺ ἥτις με παρεμύθησας, ἥτις εἶσαι δι' ἐμέ λιμὴν, εἰς σὲ ἐλπίζω νὰ καταφύγω. Ἐάν δὲ εἶναι διὰ τοῦτο ἀναγκαῖα τρικυμία, εἴθε ἐκραγῇ τὸ ταχύτερον καὶ συντρίψῃ ὅλους μου τοὺς ἰστούς καὶ σχίσῃ ὅλα μου τὰ ἱστία!»

Ἐλθὼν δὲ εἰς Βρουνσουῖκον ἐπέστειλεν εὐφυστάτας περιγραφὰς τῆς μικρᾶς ταύτης γερμανικῆς αὐλῆς. Ἡ γερμανικὴ σοβαρότης ἀπαρέσκει εἰς τὴν ἐλβετικὴν αὐτοῦ ζωηρότητα. «Οἱ Γερμανοὶ, γράφει, εἶναι νωθοὶ περὶ τὸ σκέπτεσθαι καὶ χαριεντίζεσθαι καὶ τέρπεσθαι καὶ στενοχωρεῖσθαι, ἡ ζωηρότης αὐτῶν ὁμοιάζει τὰ σκιρτήματα τῶν ἵππων τῆς δουκίσσης. They are ever puffing and blowing when they laugh.» Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ὁ τόπος δὲν ἤρρεσεν αὐτῷ. «Αἱ πεῦκαι, λέγει, ἐνταῦθα εἶναι στοασαὶ καὶ ἄσχημοι... Ὑγίαινε, Κυρία Βαρβέτη, ἡ ἀγαπωμένη ὑπὲρ πάντα ἄλλον εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, Ὑγίαινε.» Ἰδοὺ πῶς προλογίζει εἰς μίαν τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ· «Τὴν 20 Μαρτίου καὶ τὴν δεκάτην ἐνάτην ἡμέραν τῆς ἀηδοῦς μου διατριβῆς εἰς τὸν ἀηδῆ τοῦτον τόπον.» Δι' ἄλλης δὲ ἐπιστολῆς (21 Μαρτίου) γράφει ἔτι χεῖρονα· ἡ ἐξεκόνισις εἶναι ζωηρά ἀλλὰ τραχεῖα. Ὀμιλεῖ ἐλευθέρως καὶ περὶ

(1) Ἐνεκα τούτου ἀπεδόθη εἰς τὸν στρατηγόν.

(2) Τὰ ἐμβλήματα τῆς Βέρνης.

(3) Ὁ Βολταίρ δὲν ἔπραξεν ἀτόπως ἐμπαίξας τὰς θεοκρατικὰς μωρίας, οὔτε ὁ Paul Louis Courier διακωμωδῆσας τὴν τιμαριωτικὴν μερίδα τῆς παλινорθήσεως.

ἀνδρῶν καὶ περὶ γυναικῶν, καὶ χλευάζει καὶ ἰθαγενεῖς καὶ ξένους «κατὰ τὴν Βρουνσουικικὴν Βοιωτίαν.»

Μεθ' ὅλας ταύτας τὰν μεριμνοῦσας ὁ εὐερέθιστος θαλαμηπόλος ζητεῖ καὶ παραμυθίας ὡς αἱ ἐξῆς: «Ἐστράπην πρὸς τὴν νεότητά, καὶ, μὲ ὅλα ὅσα λέγονται, δὲν ἀποτείνω πλέον τὸν λόγον εἰς γυναῖκας ἐχούσας ἡλικίαν ἀνωτέραν τῶν τριάκοντα ἐτῶν. Ἀληθῶς ὅλα ταῦτα εἶναι ἀνάξια καὶ σοῦ καὶ ἐμοῦ. Νὰ κακολογῶ ὀλίγον, νὰ χασμῶμαι πολὺ, νὰ στρατολογῶ ἐχθροὺς (καὶ δύο μάλιστα γαληνοτάτας ὑψηλότητος), νὰ ἐλκύω ποῦ καὶ ποῦ νέας τινὰς παρθένους, νὰ μακραίνωμαι μεταξὺ ῥαθυμίας καὶ ἀφρονείας, νὰ βλέπω καθ' ἡμέραν καὶ καθ' ἐβδομάδα παρερχόμενον τὸν θαλαμηπόλον καὶ πάλιν τὸν θαλαμηπόλον, ὅποια ἐνσυχόλησις! Ἴδοὺ γνωρίζεις ὅλα. *Virginiibus puerisque canto.*» Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξακολουθεῖ.

Δὲν ἔχομεν τὰς ἀπαντήσεις τῆς K. de Charrière. «Βεβαίως, λέγει ὁ K. Sainte-Beuve, δὲν ὑπῆρξε ποτὲ πρὸς τὸν Βεν. Κωνστάν ἄλλη Ἐλεονώρα (1), οὔτε εἶχε τοιαύτην ἀξίωσιν, νομίζω, διότι ἡ ἡλικία αὐτῇ ἦτο πολλὰ δυσκνάλωτος... Καὶ ὅμως ἡ καρδιά ἔχει ἀντιφάσεις τοσοῦτω ἀνεξηγήτους, ὥστε ἐπασχε δεινῶς βλέπουσα φεῦγον ἀνεπιστρεπτι πᾶν ὅ,τι οὔτε εἶχε ποτε ἐλπίσει οὔτε ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ.»

Ἐκτοτε αἱ σχέσεις αὐτῶν γίνονται καθ' ἐκάστην ἀσθενέστεραι. Τὸ 1789 ἔτος «λόγοι ἀνεπανόρθωτοι» (ὡς εὐστόχως λέγει ὁ Ἀδόλφος) ἐρρέθησαν. Τὸ δὲ 1793 ὁ Β. Κωνστάν εἶδε τὴν Λαυσάννην καὶ τὴν K. de Charrière: «Ἀλλ' ἡ μαγεία τῶν πρώτων ἡμερῶν δὲν ἐπανέρχεται πλέον.» Ἀπέραντοι ἐξηγήσεις καὶ συζητήσεις συνεπλήρωσαν τὴν ψυχρότητα. Κατὰ τὴν νέαν τοῦ Β. Κωνστάν εἰς Λαυσάννην ἀποδημίαν, γενομένην τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1794 ἔτους, ἡ Κομπέτη ὑπερίσχυσε τῆς Κολομβίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ENNATON.

Ἡ K. de Charrière καὶ ἡ K. de Staël.

Ἐὰν μελετήσωμεν μετὰ τινος ἐπιστάσεως τὰ συγγράμματα τῶν δύο γυναικῶν, αἵτινες τοσοῦτον ἐπενήργησαν ἐπὶ τοῦ Β. Κωνστάν, δὲν θέλομεν ἀπορήσει διὰ τὸ τοιοῦτον τέλος τῆς τόσης φιλίας. Παρὰ μὲν τῇ K. de Charrière ἐπεκράτει τὸ πνεῦμα τῆς ἀναλύσεως, ἡ κριτικὴ ῥοπή τῆς III' ἐκατονταετηρίδος· τοῦ δὲ Β. Κωνστάν ὁ εὐστροφος νοῦς ὅπως χαλιναγωγηθῇ εἶχεν ἀνάγκην πλειόνων παποιθήσεων, ἀληθοῦς ἐνθουσιασμοῦ (2), βαθείας πίστεως εἰς τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος. Ἄλλως τε ὁ χαρακτήρ τῆς

K. de Charrière ἐστερεῖτο, ὡς φαίνεται, ἰλαρότητος. Ἀεννάως ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἀδόλφου παραπονεῖται διὰ σκέψεις, ὑποψίας καὶ συνδιαλλαγὰς. Ἐξ ἐναντίας ὁ ὑψηλὸς νοῦς τῆς K. Στάελ ἐπλανᾶτο ὑπεράνω τῶν μικροπρεπειῶν τούτων. Ἔμενε καὶ ἐφρόντιζε νὰ μένωσι καὶ οἱ ἄλλοι ἐντὸς ἡτμοσφαίρας γλυκείας εἰρήνης καὶ βαθείας γαλήνης, ἄνευ τῶν ὁποίων ὁ βίος καθίσταται ἐπώδυνος, πολλάκις δὲ καὶ ἀφόρητος. Τὴν σύγκρισιν δὲ ταύτην εὐρίσκομεν, φεῦ τῆς σκληρότητος! εἰς ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν ὁ Β. Κωνστάν διευθύνει πρὸς αὐτὴν τὴν K. de Charrière, ἥτις οὐ μόνον δὲν ἠγάπα τὴν K. Στάελ ἀλλὰ καὶ κακῶς ἔλεγε περὶ αὐτῆς.

«Ἀφοῦ ἐγνώρισα αὐτὴν κάλλιον, ἔγραψεν ὁ Ἀδόλφος, δυσκολεύομαι εἰς ἄκρον νὰ μὴ ἐξυμνῶ ἀδικόπως αὐτὴν καὶ νὰ μὴ διαδηλῶ πρὸς ὅσους ὀμιλῶ τὸν θαυμασμόν μου. Σπανίως εἶδον τοιοῦτον ἄθροισμα θαυμασιῶν καὶ ἐπαγωγῶν ἀρετῶν, τοσαύτην λαμπρότητα καὶ ἐρρότητα, καλοκάγαθίαν τοσοῦτον προσηγῇ καὶ τοσοῦτον εὐγενῇ, τοσαύτην γενναϊότητα, εὐγένειαν τόσῳ γλυκεῖαν καὶ τόσῳ σταθεράν, τόσον θέλητρον, τοσαύτην ἀπλότητα, ἀφέλειαν καὶ οἰκειότητα μεταξὺ φίλων. Εἶναι ἡ δευτέρα γυνὴ τὴν ὁποίαν ἀπῆντησα, ἥτις παρ' ἐμοὶ ἐπέχει τόπον πάσης τῆς οἰκουμένης, ἥτις μόνη θὰ ἦτο κόσμος δι' ἐμέ· δὲν ἀγνοεῖς τὴν πρώτην. Μεταξὺ οἰκείων ἡ K. Στάελ ἔχει πολὺ ζωηρότερον πνεῦμα ἢ μεταξὺ ξένων· ἀκούει μετὰ προσοχῆς, καὶ ἐννοεῖ τὸ πνεῦμα τῶν ἄλλων μετὰ τῆς αὐτῆς εὐχαριστήσεως μεθ' ἧς καὶ τὸ ἴδιον ἑαυτῆς· ὁμολογεῖ τὴν ἀξίαν ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἀγαπᾷ μετὰ πολλῆς προθυμίας, ἢ καὶ ἀποδεικνύει καλοκάγαθίαν· ἐν ἐνὶ λόγῳ εἶναι ὃν διακεκριμένον καὶ ὑπερφύς, ὅποιον ἐν ἴσῳ μόνον ἀπαντᾶται καθ' ἑκάστον αἰῶνα, καὶ μετὰ τὸ ὅποιον, ἀφοῦ ἄπαξ τις γνωρίσει αὐτὸ, δὲν πρέπει νὰ ζητῇ ἄλλην εὐτυχίαν (1).

Δυστυχῶς ἡ K. de Charrière δὲν ἐστερεῖτο φιλαυτίας. Δὲν ἐξετίμα τὴν ὑπεροχὴν τοῦ μέλλοντος συγγραφέως τῆς *L'Allemagne* καὶ τῶν *Considérations sur la révolution*. Ἐνδίδουσα εἰς τὴν χλευαστικὴν αὐτῆς διάθεσιν ὠνόμαζε τὴν K. Στάελ πρέσβειραν (*ambassadrice*), καταφρονοῦσα τὸν συγγραφέα. Καὶ ἐνῷ ἡ *Κόρινθα* ἀπῆρσεν εἰς τὸν νοῦν, ὁ Ἀδόλφος ἔθελγε τὴν καρδίαν αὐτῆς. Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν λήψιν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Β. Κωνστάν, ἔγραψεν αὐτῇ διὰ στίχων (2).

Κατὰ πρώτην ὄψιν ἀναγινώσκων τις τοὺς στίχους τούτους νομίζει ὅτι ἀκμάζουσιν ἐτι αἱ ὥραιαι ἡμέραι τῆς Κολομβίας. Καὶ ὅμως αἱ μετ' αὐτοὺς ὀλίγαι γραμμαὶ ἀποδεικνύουσι πόσον εἶναι ἀδύνατον νὰ διεγερθῇ ὁ πρῶτος ἐνθουσιασμός. «Ἐνόμισα σήμερον

(1) Ἡ ἡρώς τοῦ Ἀδόλφου.

(2) Θέλομεν ἰδεῖ μετ' ὀλίγον ὅποιαν ἐντύπωσιν προσέθεν αὐτῇ ὁ μυστικισμὸς τῆς K. Krüdener.

(1) Lausanne, 21 octobre 1794.

(2) Οὔτε τούτους τοὺς στίχους δὲν μετεφράσαμεν.

τὸ πρῶτ' ἐξυπνήσασα καὶ συλλογισθεῖσα ὅτι δὲν εἴμεθα πλέον μαλλωμένοι, ὅτι ἐθεράπευσα ἀχρηστὸν μου πόδα ἢ χεῖρα.» Λέγεται ὅτι ἐκεῖνοι ἀφ' ὧν ὁ χειροῦργος ἀπέκοψέ τι μέλος φαντάζονται ὅτι αἰσθάνονται εἰσέτι αὐτό. Τοιαύτη ἦτο καὶ τῆς K. de Charrière ἡ θέσις τὸ 1794. Ἐντὸς ὀλίγου πᾶσα ἐλπίς ἐκόπη· διὸ ἔγραψε « πρὸς τὸν πολίτην B. Κωνστάν μέλος τοῦ δημοκρείου »—« Τεῖνω ἐλευθέρως τὴν χεῖρα· οἱ ὄνυχες ἀπομακρύνονται, ἡ γλυκεῖα πκλάμη δὲν παρουσιάζεται, αἰσθάνεται τὸν ὑποκριτὴν, τὸν εὐσεβῆ αἰλουρον. Ὑγίαινε—Υ. Γ. Χθές ἡ K. Σ. ἰδοῦσα πόσον μ' ἐχχροποίησεν ἡ ἐπιστολή σου καὶ πόσον σ' ἐχχροποίησεν ἡ ἐμὴ, εἶπεν· « ὑπάρχουν κρύφιοι δεσμοί. » Νήματα τινα, προσέθετο, εἶναι λεπτά καὶ καθίστανται ἀδιόρατα, καὶ ὁμῶς δὲν κόπτονται· διὸ καὶ ἀνευρίσκονται πάλιν... »

Τὰ ὀλίγα ταῦτα, ἐκ βάθους καρδίας ἐξερχόμενα, διεγείρουσι τὴν συμπάθειν ὑπὲρ τῆς K. de Charrière. Ἐὰν ὁμῶς θέλωμεν νὰ μάθωμεν ἀκριβῶς τὴν διάθεσιν αὐτῆς, πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὰς μετὰ τῆς K. Στάελ σχέσεις αὐτῆς, πρὶν ἢ ὁ Βενιαμὶν ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἑλβετίαν. Τότε δεικνύεται, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, ἥττον φιλήσιος καὶ προσηνῆς, ἐνῶ ἡ Κόριννα εἶναι πάντοτε ἀξία τῶν ἐπαίνων τοῦς ὁποίους ὁ B. Κωνστάν ἀποδίδει αὐτῇ εἰς τὴν ἀνωτέρω ἀξιοσημεῖωτον ἐπιστολήν, καὶ φαίνεται « καλοκάγαθος, προσηνῆς καὶ γλυκεῖα ». Ὅταν ἐξ ἐναντίας βλέπωμεν τὴν K. de Charrière λεπτολογούσαν καὶ διωλίζουσαν τὸν κώνωπα πρὸς γυναῖκα οὐδόλως ἀγαπῶσαν ταῦτα, ἀναγκαζόμεθα νὰ ἀναπολήσωμεν τὰ λόγια ἅτινα ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἀδόλφου εἶπεν ἀγανακτῶν· « ὁ μυστηριώδης σου τρόπος τοῦ γράφειν μὲ παρενοχλεῖ καὶ μὲ πιέζει » (1).

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ συγγράψασα τὸν *Mari sentimental* δὲν ἐνόμιζεν ἐαυτὴν ἐνοχλὸν ἴσως μάλιστα ἦτο καὶ εἰλικρινῆς. Πλὴν τούτου, ἀμφίβολον εἶναι ἂν καὶ ἀγγέλου ἔχουσα ἰλαρότητα, θὰ κατῴρθου νὰ προσηλώσῃ εἰς Neuchâtel τὸν ἀκατάσχετον καὶ ἀσταθῆ Ἀδόλφον. Ἠραϊὸς τις μῦθος, γραφεὶς ἴσως περὶ τὰ τέλη τοῦ 1704 ἔτους, ἀποδεικνύει ὅτι δὲν παρεγνώριζε τὸν χαρακτῆρα τοῦ φίλου αὐτῆς· ἀποδεικνύει δὲ καὶ τοῦτο ὅτι ὀλίγην εἶχε συμπάθειαν ἡ K. de Charrière πρὸς τοὺς Νέκερ καὶ τὴν K. Στάελ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ.

Ἡ Σχολὴ τῆς K. de Charrière.

Ἡ K. de Charrière δὲν ὑπῆρξε μόνον « ἐκ τῶν πλέον διακεκριμένων γυναικῶν τῆς III' ἑκατονταετηρίδος, ὅλως ἰδιάζοντα ἔχουσα καὶ νοῦν, καὶ χάριν, καὶ τύχην... » ἥτις διὰ τε τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ

ὕφους ὑπῆρξε Γαλλίς (1), ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλην συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ δημιουργήσῃ ἐν Neuchâtel, τὸν διανοητικὸν βίον, ὅστις ἕως τότε ἐκοιμᾶτο βαθέως. « Οἱ θιασῶται, οἱ φίλοι, οἱ ὑπερασπισταὶ αὐτῆς, λέγει τις ἀρμοδιώτατος δικαστὴς, συνεκρότησαν περὶ αὐτὴν μικρὸν ἀλλ' ἐκλεκτὸν κύκλον, τὸν ὁποῖον ἠγάπα νὰ διδάσκῃ, νὰ τέρπῃ καὶ νὰ βυθμίζῃ. Ἐντὸς ὀλίγου ὁ κύκλος οὗτος ἐγένετο σχολή » (2).

Ἐὰν θέλωμεν νὰ ἐκτιμήσωμεν ἀκριβῶς τὴν ἰσχὺν τῆς ἐπιρροῆς ταύτης, πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν τῆς K. de Charrière τὴν ἀληθῆ ἐκφρασιν τῶν δοξασιῶν αὐτῆς.

« Ἐγεννήθην δημοκράτις, ἔγραψε, πρὸς τὸν Favre de Rolle, καὶ ἐλυπούμην βλέπουσα εἰς τὴν πατρίδα μου τὸν Στατούδερ καὶ τοὺς ξένους πολλὰ ἰσχυροῦς· τὴν ἐλευθερίαν ληθαργοῦσαν... Τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἰσότητά ἠγάπησα πάντοτε, καὶ μέχρι τῆς 10 Αὐγούστου 1792, ἐπεδοκίμασα μᾶλλον ἢ κατέκρινα τοὺς Γάλλους... Ἐνὶ λόγῳ ἰδοὺ ἡ πολιτικὴ μου διαθήκη.

» *Au nom d' un Dieu plein de bonté,
autrefois la dévote église
brulait, pendait. La charité
chez les saints était peu de mise.
Le temps peut bien changer les mots
mais il ne peut changer les hommes.
Dupes, trompeurs, méchants et sots,
voilà toujours ce que nous sommes* » (3).

Πόσον αἱ ἰδέαι αὗται διαφέρουσι τῶν ἰδεῶν τῆς K. Στάελ! ὁποῖα ἀντίθεσις μετὰ τῆς ἀθυμίας ταύτης καὶ τῆς ἐνθέρμου πίστεως τῆς συγγραφέας τὴν Κόρινναν εἰς τὴν ἀκατάσχετον πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος! Ἐκ τούτου ἐννοοῦμεν διὰ τί ὁ B. Κωνστάν δὲν ἐταλαντεύθη ἐπὶ πολὺ μετὰ τὸν δύο τόσω διαφόρων ἐπιρροῶν. Οἱ δὲ κάτοικοι τοῦ Neuchâtel, οἵτινες ὠφελήθησαν ἀπὸ τῶν ὁμιλιῶν καὶ τῶν συμβουλῶν αὐτῆς, ἐθεώρησαν αὐτὴν ὡς φιλολογικὸν ὁδηγόν, ὡς λεπτὸν πνεῦμα, ὡς ἀσφαλῆ κριτὴν μᾶλλον ἢ ὡς πολιτικὸν μέντορα. Ἐκ τῶν οἰκειωτέρων φίλων αὐτῆς ὀνομάζομεν τὸν K. de Chambrier, μετὰ ταῦτα διοικητὴν τὸν Neuchâtel, τὸν K. Sandoz Rollin, σύμβουλον τῆς ἐπικρατείας, συγγραφεὶς

(1) Sainte-Beuve, *Revue des Deux Mondes*, 13 Μαρτ. 1859.

(2) Gaullieur.

(3) « Πάλαι ἡ εὐσεβὴς ἐκκλησία ἔκαιε καὶ ἀπηγχόνιζεν ἀνθρώπους ἐν ὀνόματι τοῦ παναγίου Θεοῦ. Τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην δὲν ἐνοστιμεύοντο πολὺ οἱ ἄγιοι. Ὁ χρόνος ἀλλάσσει μὲν τὰς λέξεις, δὲν ἰσχύει ἔμως ν' ἀλλάξῃ καὶ τοὺς ἀνθρώπους· ἀνέκαθεν ἐπὶ ἤρχαμεν ἀπατεῶνες, θύματα ἀπάτης, κακοὶ καὶ μωροί. »

(1) Ἐπιστολὴ τῆς 14 Σεπτεμβρίου 1789.

τοῦ *Essai statistique sur le canton de Neuchâtel*, συγγραμματος καὶ σήμερον τιμωμένου, τὸν Κ. César d'Ivernois, δῆμαρχον τῆς Κολομβίας καὶ συγγραφέα εὐφυῶν ποιημάτων.

Ὁ εὐφυὴς ἱερεὺς H. D. Chaillet, συγγραφεὺς πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν ὁμιλιῶν, ἐτόλμησε νὰ ὑπερασπισθῇ τὰς *Lettres neuchâtelaises* εἰς τὸ *Nouveau journal helvétique*, ἐν ᾧ συνεζήτει ἐπιτηδείως ζητήματα φιλολογικὰ. Οὐσιωδῶς οὗτος ἐσκέπτετο ὅπως σχεδὸν καὶ ἡ Κ. de Charrière. « Ὁ Κ. de Saussure, ἔλεγεν, ὠμίλησε κάλλιστα διὰ τὴν μικρὰν ἡμῶν πόλιν, ὅπου εὐρίσκεται, ὡς βεβαίως, καλλίστη κοινωνία καὶ πολλὸς λογίων ὁμιλος... » Καλλίστη κοινωνία! ἔστιν ἄλλὰ πολλῶν λογίων ὁμιλος! Ποῦ εὗρεν αὐτοὺς ὁ Κ. Saussure; Μόλις τρεῖς δύναμαι νὰ ἐνομάσιω. »

» Ὁ εὐφυὴς συγγραφεὺς τοῦ *Voyage historique et littéraire dans la Suisse occidentale*, ὁ Κ. de Sinner, ὅστις διέτριψε πλέον τῶν δύο ἡμερῶν ἐν Neuchâtel, λέγει ἐξ ἐναντίας: « Δὲν πρόκειται πλέον σήμερον περὶ ἐπιστήμης ἐν Neuchâtel, πάντες φροντίζουν πῶς νὰ κερδήσωσι χρήματα καὶ νὰ δαπανήσωσι τὰ κερδηθέντα. » Τίνα τῶν δύο περιηγητῶν νὰ πιστεύσωμεν; Λυποῦμαι πολὺ, ἀλλὰ γινώσκετε κάλλιον ἐμοῦ ὅτι ὁ τελευταῖος ἔχει δίκαιον. »

Ἔπεται ἄρα ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Neuchâtel δὲν εἶχον δίκαιον μεμφόμενοι τὴν Κυρίαν de Charrière « διὰ ῥοπὴν πρὸς τὸ κατακρίνειν καὶ κυνισμόν πνεύματος » (1).

ΔΩΡΑ ΙΣΤΡΙΑΣ.

Π Ε Ρ Ι

τῶν κἀνείς, κάποιος, κάμποσος κ.τ.λ.

ἂν πρέπη καὶ γράφονται μετὰ κορωνίδος ἢ ἄνευ κορωνίδος.

Παρέκδοσις Λεξικοῦ τῆς ὁμιλουμένης.

Εἰς τὴν Ἀγχιάλον, μικρὰν πόλιν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, λέγουσι *κά.λα.λιά*—διόλου δὲν ὠμίλησε, δὲν λέγει τίποτε, ἐπὶ παντὸς ἀριθμοῦ καὶ προσώπου. Καὶ προστακτικῶς *κά.λα.λιά*—σιώπα, μὴ λέγεις τίποτε, ὁμοίως. Οὕτω καὶ κατόπιν τιθέμενον νερό *κά*—νερό διόλου δὲν ἔχει κ. τ. λ. Λέγεται δὲ καὶ μετὰ δέν *κά.φω.ρή* δὲν ἔχει—διόλου δὲν ἔχει φωνήν. Ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου γίνεται δῆλον, ὅτι αἱ ἀνωτέρω φράσεις εἶναι ἑλλειπτικαὶ τῆς ἀρνήσεως *δέν*· ἐπεὶ δὲ ἐνθα ὁ λόγος εἶναι πλήρης, αἰετοῦ τίθεται τὸ ῥῆμα μετὰ τοῦ *δέν*. Οὕτω συμβαίνει ἐπὶ τῶν λέξεων *κἀ-*

ρεῖς, *τίποτε*, ἐν ταῖς φράσεσι *Ποῖος ἦλθε*; *Κἀνείς*. *Τί ἐκέρδησε*; *Τίποτε*· ἐνθα ὁ λόγος ἀναπληροῦται διὰ τῶν *Κἀνείς* δὲν ἦλθε, *Τίποτε* δὲν ἐκέρδησα.

Τὸ *κά* τοῦτο οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ τὸ *κἀν* (καὶ ἄν) ἄνευ τοῦ *ν*, μὲ σημασίαν ὀλίγον διάφορον. Ἐπεὶ δὲ τὸ *κἀν* παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἐτίθετο 1) ἐπὶ ὑποθετικῶν προτάσεων, 2) ἐπὶ ἐναντιωματικῶν προτάσεων (μ᾽ ὅλον ὅτι), 3) ἐπὶ κολαστικῶν λόγων (τοῦλάχιστον). Ἐκ τῶν τριῶν τούτων σημασιῶν ἡμεῖς τὴν τρίτην μόνον ἐφυλάξαμεν εἰς τὴν ὁμιλουμένην, καθόσον ἐγὼ γνωρίζω, εἴτε μετὰ ἐνομάτων, εἴτε μετ' ἀντωνυμιῶν, εἴτε μετὰ ῥημάτων συνάπτοντες αὐτό τὸ βιβλίον *κἀν* καὶ μοι δώσῃς ἐγὼ *κἀν* καὶ ἐπάγω· καὶ τὸν ἰδῶ *κἀν*. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πρωχοπροδρόμου, ἦτοι κατὰ τὴν δωδεκάτην ἐκατονταετηρίδα, εἶχε καὶ ἄλλας σημασίας παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς. Πρῶτον μετὰ τῶν ἀριθμητικῶν συντακτόμενον καὶ προτιθέμενον αἰετοῦ, ἐσήμαινε σχεδόν, ἕως. *Κἀν τέσσαρα τὸν δίδουσι* εἰς τὸ τρανὸν μακροῦτεν—ἕως τέσσαρα τὸν δίδουσι εἰς τὸ μέγαλον ποτήριον (Πτωχοπρ. βιβλ. Α', 124. Ἴδε αὐτόθι τὴν σημασίαν τοῦ Κοραῖ Ἄτακτ. Α', σ. 110). Ἡ τοιαύτη δὲ χρῆσις παρὰ τῷ Πτωχοπροδρόμῳ εὐρήσεται συχνότατα. Δεύτερον συντεταγμένον μετὰ τοῦ ὅ.λως ἐσήμαινε αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ τὸ *κά* τῶν Ἀγχιαλιτῶν, ἦτοι διόλου, παντάπασι. *Νὰ μὴδὲ χροῦς εὐρίσκεται κἀν ὅ.λως παλαμίδας*—ἵνα μὴδὲ ἵχνος παλαμίδας παντάπασι εὐρίσκεται (Βιβλ. Β', 264). *Μὴ συντεχαίτης, πρόσσεχε, κἀν ὅ.λως τὸν ὁδεῖνα*—πρόσσεχε, μὴ ὁμιλεῖς παντάπασι τὸν δεῖνα (Β', 47 καὶ 190). Ὅσον δὲ διὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ *ν* ἐν τῷ *κἀν*, τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐπὶ τοῦ *δέν*. Ἐν Φιλιππουπόλει λέγουσι δὲ τὸ *πέρνω*, δὲ τὸ *δέχομαι*, δὲ τὸ *θέλω*, κτλ. Ἐν Σέρροις ἐπὶ τινῶν μὲν φράσεων μεταχειρίζονται τὸ *δὲ*, ἐπὶ ἄλλων δὲ τὸ *δέν* ὡς δὲ *θέλω*, δὲ *χορταίνω*, δὲ *ροστιμεόμαι*· παρεντιθεμένης ὁμῶς τῆς ἀντωνυμίας τὸ, λέγουσι *δέν*. *Δέν* τὸ *θέλω*, *δέν* τὸ *χορταίνω*, κτλ. Καὶ αἰετοῦ δὲν *πειράζει*, *δέν* *κοιμάται*, *δέν* *πίνει*. Ἐνῷ δὲ ἐπὶ τοῦ *δέν* ἀποκόπτομεν τὸ *ν*, τοῦναντίον ἐπὶ τοῦ μὴ προσθέτομεν, αὐτὸ, λέγοντες *μὴν* ἔρχεσαι, *μὴν* πηγαίνεις κτλ. Καὶ παρὰ ταῖς ἀρχαίαις δὲ ἐπὶ τῆς φράσεως *τί μὴν*; (διὰ τί ὅχι;) πλησιάζει τὸ *μὴν* εἰς τὸ ἡμέτερον ἀποφατικὸν *μὴν*.

Ἰπάρχει λοιπὸν εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἐν συντάξει, ἦτοι χωρὶς τιθέμενον, οὐ μόνον *κἀν*, ἀλλὰ καὶ *κά*, καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ ὁ κοινὸς λαὸς τῆς Ἀγχιάλου. Φαίνεται δὲ ὅτι ὑπῆρχε καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς. Διότι τὸ ἕτερον τῶν ἀντιγράφων, οἷς ἐχρῆτο ὁ Κοραῖς ἐκδιδοὺς τὰ ποιήματα τοῦ Πτωχοπροδρόμου, φέρει διάφορον γραφὴν *καδεκατέσσαρα* (γράφει *κά* δεκατέσσαρα) εἰς τὸν στίχον 198 Β' (ὡς

(1) *Lettres écrites de Colombier.*